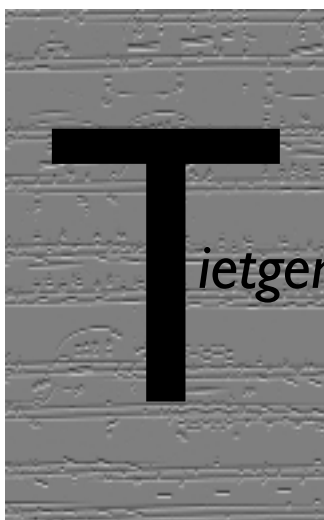

Bent From

WILHELM HANSEN MUSIK FORLAG 1857 - 1997

140 ÅR MED TRYK PÅ

Edition Wilhelm Hansen AS

Tietgens første kunde

Alle indenfor den københavnske forretnings- og finansverden havde, med spændt forventning, set frem til den 2. november 1857, hvor landets nye

pengeinstitut “Privatbanken” skulle slå dørene op for offentligheden og byde de første privatkunder velkommen.

Efter at bankens unge direktør, den kun 28-årige Carl Frederik Tietgen, en sidste gang havde inspiceret personalet og lokalerne i Børsgade 4, var alt klar til at modtage bankens første privatkunder.

Den første der gik over dørtærsklen var en ung smuk, mørkhåret kvinde. Hun præsenterede sig som fru Hanne Wilhelm Hansen, gift med gravør Jens Wilhelm Hansen, der for netop en uge siden, den 27. oktober, havde åbnet en musik- og papirhandel på Kongens Nytorv. Hun skulle som forretningsfører stå for det regnskabsmæssige i det lille nyetablerede firma, og ville derfor spørge om det var muligt at åbne en konto i “Privatbanken”.

Banken var velvilligt indstillet, men måtte naturligvis have en række oplysninger om familien Wilhelm Hansen, og baggrunden for etableringen af deres firma, før man kunne åbne en konto. Den unge fru Hannes begejstring og entusiasme kunne ikke undgå at smitte af på bankfunktionæren, der kun med nød og næppe nåede at få noteret alt hvad hun fortalte ...

Jens Wilhelm Hansen blev selvstændig allerede i 1847

Da Jens var 26 år, og fuldt uddannet som gravør og kobbertrykker, fik han i 1847 borgerbrev og indrettede sin egen lille virksomhed på Østergade 56. I sin sparsomme fritid spillede han bratsch, dyrkede kammermusik og gik til koncerter sammen med sin unge trolovede Johanne Cathrine Petersen, som han blev gift med i 1849. Året efter fik de sønnen Jonas. Jens Wilhelm Hansens selvstændige virksomhed startede, i ordets egentlige betydning, i det små: Han begyndte, som en af de første i Danmark, at trykke visitkort - graveret med engelsk skrift. Denne nyhed blev så stor en succes at den unge kobbertrykker i 1852, for at få mere plads til virksomheden og familien, flyttede ind i en større lejlighed på Østergade 66.

Kort tid efter, begyndte Jens at samarbejde med en nodestikker der hed C. Stange. Han arbejdede blandt andet for det velrenommerede musikforlag C. C. Lose & Delbanco, der var grundlagt i 1793 og som siden 1822 havde etableret forlag og musikhandel i Gothersgade

nummer 348 - der senere blev ændret til Gothersgade nummer 11 - en adresse der, helt frem til 1989, blev kendt som hjemsted for Skandinaviens største og førende musikforlag og nodehandel!

Første gang navnet Wilhelm Hansen står på tryk, i på en række musikaler udgivet på Loses Musikforlag, hvor "Wilhelm Hansen & C. Stange" står anført som henholdsvis trykker og nodestikker.

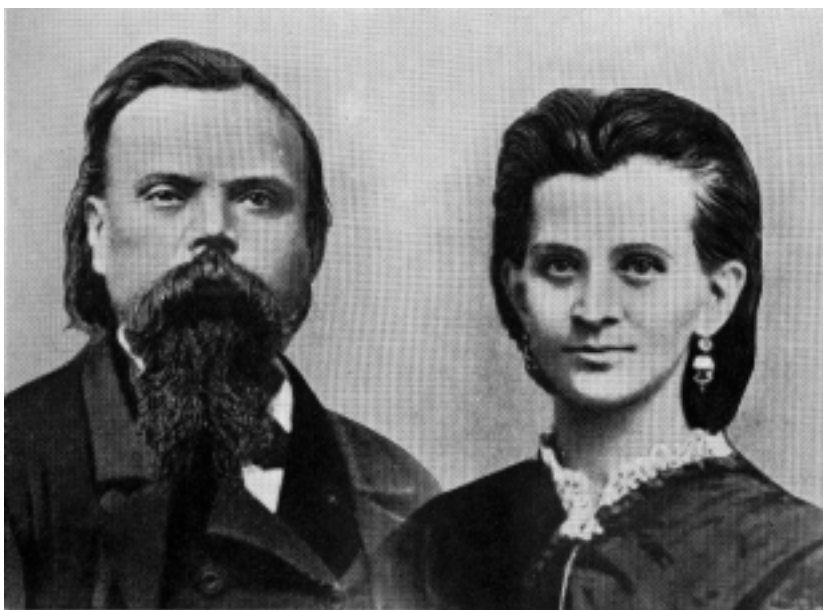
Wilhelm Hansens første nodeudgivelser - og konkurrencekrig

Nu, da Jens som underleverandør til Lose, havde fået indblik i musikforlagsbranchen, besluttede han, sammen med sin kone Hanne, selv at forsøge sig med at udgive musikaler. Risikoen var lille og omkostningerne til at overse, især hvis man, i lighed med alle de andre forlag, koncentrerede sig om at udgive værker af kendte udenlandske komponister.

Der eksisterede dengang ingen ophavsretslig beskyttelse mod eftertryk. Enhver kunne uden risiko - og betaling - udgive hvad de havde lyst til af udenlandske "ubeskyttede" værker. Det gjaldt iøvrigt også indenfor bogverdenen. Jens besluttede derfor, at tage konkurrencen op med de eksisterende forlag.

Også prismæssigt!

I et avertissement i "Adresseavisen", 8. november 1853, indbyder Wilhelm Hansen således til "Subskription på Mendelssohns "Lieder ohne Worte", smukt udstyret, aldeles efter Originalen, til omtrent halv Originalpris". Andre forlag går med i pris-krigen, hvilket får Jens til at tilbyde "Liederne" til en fjerdedel af løssalgsprisen hvis publikum samtidig subscriberer på musikbladet "Musikalsk

Album for Pianoforte", der også blev udgivet på hans forlag i Østergade. Efter blot en uges konkurrencekrig med blandt andre litografkollegaen C. M. Tegner, tilbyder Wilhelm Hansen den 14. november "Liederne" til kun 8 skilling pr. hefte - en tolvtedel af den oprindelige pris!

Et salg fremstød, der antagelig ikke har givet overskud, men som til gengæld for første gang fik offentligheden til at lægge mærke til Wilhelm Hansens navn. Komponisten A. P. Berggreen henvendte sig iøvrigt, i foragelse over det lille forlags eftertryk, til Mendelssohns originalforlægger Simrock i Bonn. De gjorde imidlertid ikke noget ved sagen, da de vidste, at det ville være håbløst på grund af den utilstrækkelige danske lovgivning.

Et andet efterspurgt værk, der blev benyttet i klaver-undervisningen i alle borgerhjem, Carl Czerny's "Die Vorschule zur Fingerfertigkeit auf dem Pianoforte", blev også eftertrykt

Musikforlagets grundlæggere:
Jens og Hanne Wilhelm Hansen

Wilhelm Hansens første forretning 1857.
Kælderbutikken Kongens Nytorv 18

af Wilhelm Hansen i 1853. Originaludgaven var udkommet på C. C. Lose & Delbancos musikforlag 1842. Den blev fem år senere først "kopieret" af Horneman & Erslev, dernæst i 1852 af Julius Cohen og så året efter af Wilhelm Hansen.

Originaludgavens nodeforside var også i alle udgaver nøjagtig den samme, bortset fra at forlagsnavnet forinden blev udskiftet! I 1854 skete der udvidelser på mere end én måde hos Jens og Hanne i Østergade.

Den 29. oktober blev familien forøget med endnu en søn, der fik navnet Alfred, og virksomheden med trykning af vistkort, alle slags forretningstryksager samt udgivelser på "eget forlag" af populære ubeskyttede melodier, voksede fra dag til dag. For at følge succesen op var det nødvendigt at foretage en række dyre investeringer. På Jens Wilhelm Hansens ønskeseddel stod: 4 stentrykpressere. 2 kobbertrykpressere. 1 linèrmaskine og diverse litografiske sten. En samlet udskrivning på ialt 1080 rigsdaler. Jens og Hanne havde selv halvdelen af beløbet, men hvor skulle de låne resten?

Redningsmanden hed Johan Dajon Rudolph Larshoff, en tidligere fabrikant og meget dygtig forretningsmand, der havde tjent store formuer på køb og salg af ejendomme. Han var ungdomsven og nabo til Jens' far og var kommet i familien Hansens hjem hele livet. Da denne "rige onkel Larshoff" hørte om Jens og Hannes projekt tilbød han med det samme at lægge restbeløbet på bordet - mod at få rigelig pant i de nyindkøbte maskiner, naturligvis! For at kunne følge med den voksende efterspørgsel og indfri de økonomiske forpligtelser arbejdede Jens nu fra tidlig morgen til sen aften - og ofte også natten med.

Det anstrengende gravørarbejde og voksende arbejdspress resulterede i, at han efter et par år, da han kun var 36 år, fik en klar og utvetydig meddelelse fra familiens læge: Hans bryst var svagt, så hvis ikke han satte tempoet ned, ville han i løbet af kort tid bryde helt sammen. Det fik omgående Hanne til at gå i aktion ...

Wilhelm Hansen på Kongens Nytorv

Hanne Wilhelm Hansen havde hørt, at den lille papirhandel Christiani & Grissons, var til salg. Den lå i kælderens på Kongens Nytorv 212 (senere nr. 18) - midt i byens hjerte og kun få minutters gang fra deres hjem i Østergade.

Hannes plan var klar i alle detaljer: Hun ville, først og fremmest som forretningsfører, hjælpe Jens i forretningen og han kunne så, såfremt der var tid og mulighed for det, af og til fortsætte med at udgive musikaler på "Eget forlag". Det havde jo indtil videre vist sig at være en meget god forretning.

Om morgenen den 27. oktober 1857, kan Jens og Hanne så for første gang åbne kælderdøren til Wilhelm Hansen Papir- og Musikhandel - Christiani & Grissons Efterfølger". På firmaets første reklamevisitkort kan man læse hvor alsidigt varesortimentet var i starten: "Udvalg af ældre, ny, inden- og udenlandske billige Musikalier. - Instrumenter, Streng etc. - Udsalg af linierede og ulinierede Bøger. - Skrive- og Tegnmaterialer. - Convolutter, Papeterier etc. - Visit- og Adressekort. - Vexler. Regninger og alle andre Blanquetter. - Signeter. Vaabner, Dørplader. Brev- og alle andre Stempler". Bortset fra de "billige Musikalier" - der er fremhævet på visitkortet - må man formode, at resten af det brogede vareudbud var fulgt med ved overtagelsen af forretningen.

Anden generation begynder i musikkælderen

I det første tiår på Kongens Nytorv, var Jens og Hanne Wilhelm Hansen tilsyneladende ene om at betjene kunderne i forretningen, samtidig med at Jens fortsat arbejdede som graveur og stentrykker. Først i 1867 blev personalet udvidet med to lærlinge - sønnerne Jonas og Alfred, der på det tidspunkt var henholdsvis 17 og 13 år. Samme år markerede Wilhelm Hansen sig, for første gang, som seriøs musikforlægger med udgivelsen af to danske værker: "3 Karakterstykker, opus 18" af Niels W. Gade og "Suite for klaver og violin, opus 66" af J. P. E. Hartmann. Inden for det populære musikrepertoire, udkom også nogle småting af tidens absolutte førende "dansktop-sælger", H. C. Lumbye, samt en række letspillelige klaverarrangementer af populære udenlandske komponister og undervisningsmusik.

Den voksende forretnings- og forlagsvirksomhed gjorde det efterhånden absolut nødvendigt for Jens og Hanne Wilhelm Hansen at finde et sted, hvor man kunne flytte trykkeri-maskinerne hen. Helst et sted, naturligvis, i nærheden af Kongens Nytorv - og den lejlighed i St. Kongensgade 38, som familien nu boede i. Desværre var ejendomspriserne steget så voldsomt, at det var økonomisk urealistisk at opføre et trykkeri "indenfor voldene".

Jonas og Alfred Wilhelm Hansen

Også selvom den rige “onkel Larshoff” endnu engang havde givet tilsagn om at låne dem den nødvendige kapital. En notits i dagspressen løste imidlertid såvel de pengemæssige som de transportmæssige problemer for familien Wilhelm Hansen: Til december 1867 ville det nystiftede “Nørrebroes Sporveisselskab” åbne en linje fra Kongens Nytorv, ad Gothersgade, over Nørrevold, ud ad Nørrebrogade!

Jens tog derfor - sporenstregs - over broerne og fandt en velegnet ejendom med en stor have på Fælledvejen 6. Den kunne købes til rimelige penge, og efter at handelen var gået i orden den 19. november, blev det første spadestik taget i ejendommens have til den trykkeribygning Wilhelm Hansen så længe havde drømt om! Kort tid efter overtagelsen flyttede familien ind på 1. sal i forhuset på Fælledvejen.

Familiefirmaets første medarbejder

Også i de første år med “dobbeldrift” var Wilhelm Hansens fire familiemedlemmer tilsyneladende alene om at klare samtlige arbejdsopgaver på Kongens Nytorv og Fælledvejen. Der foreligger i alle tilfælde ingen oplysninger om, at man på noget tidspunkt har haft lønnet arbejdskraft udefra. Først i 1873, hvor Jonas og Alfred Wilhelm Hansen er henholdsvis 23 og 19 år, antager man en lærling udefra. Det er den 15-årige Frederik Olsen. Og når familien nu endelig, for første gang, skulle ansætte en medarbejder, må man jo konstatere at man havde gjort et godt valg. Olsen blev nemlig i firmaet i 65 år!

Det er også fra ham man har en af de første beretninger fra musikhandelen i begyndelsen af halvfjerdserne: “Det var en dyb kælder med en lav kælderhals. Kunderne måtte passe godt på ikke at støde hovedet, når de skulle ned i butikken. Herrenes høje hatte fik tit slemme knubs. Wilhelm Hansens kælder var, fra min første tid i 70’erne, stedet hvor alt hvad der duede af musikmennesker og andre kunstnere, særlig fra Det kongelige Teater, havde et slags samlingssted, og jeg personlig har ofte set og ekspederet både Gade, Hartmann, Neupert, Lumbye og sønnerne Carl og Georg, kapelmester Paulli, Erik Bøgh og H. C. Andersen. Den sidste kom nu ikke for nodernes skyld; men han købte alt sit

brevpapir og manuskriptark hos os”.

Ud fra denne beretning, kan man med undren konstatere, at Wilhelm Hansen, i alle tilfælde indtil 1875, til trods for et hastigt voksende lager og salg af musikaler, fortsat også forhandlede papir- og kontorartikler. Ifølge musikhistorikeren Dan Fog, har de første datérbare WH-udgivelser i årene 1875-76 forlagsnumrene 3003-3205, så reolerne må sandelig have været tætpakkede i de små kælderlokaler.

Indtil videre havde Jens Wilhelm Hansen stort set udelukkende interesseret sig for at udgive instrumentalmusik. Bortset fra blandt andet et par enkelte sange, med tekster af Erik Bøgh, fra Casino Theatrets populære vaudeviller og folkekomedier, og et hefte med viserne fra samme teaters revy “Nytaarsnat 1869”, er det først fra sidste halvdel af 70’erne WH begynder at udgive vokalmusik. Det skete samtidig med, og som et resultat af, firmaets pludselige, ekspansive vækst...

Familien Hansen overtager familien Hornemans forlag

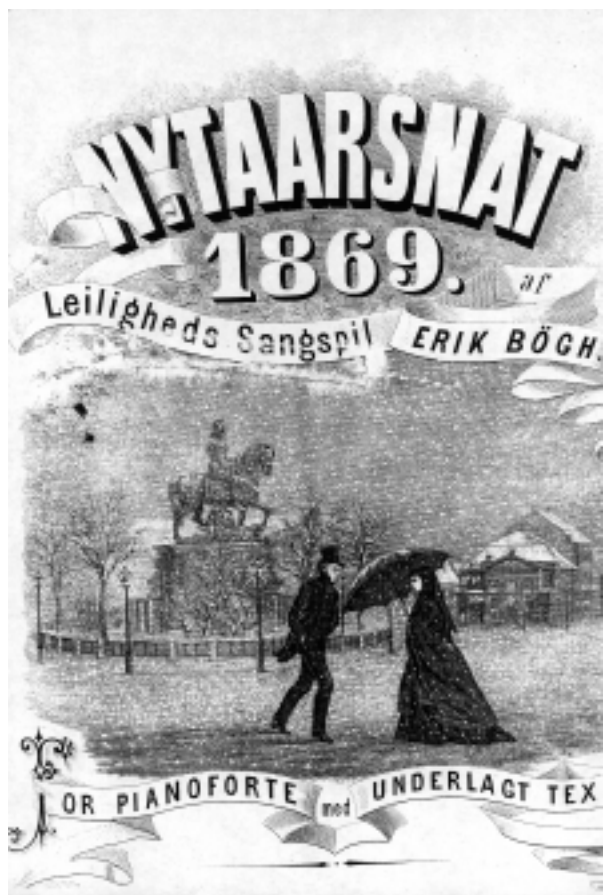
Der var to betydningsfulde musikforlag i København. Det største og ældste var C. C. Lose & Delbanco, der var grundlagt i 1793. Det lå i Gothersgade 11 - altså kun et øjekast fra familien Hansens kælderbutik på Kongens Nytorv. Det andet forlag, Horneman & Erslev, på Amagertorv 6, var i 1844 startet af datidens populæreste visekomponist, Emil Horneman, ophavsmand til bl.a. “Dengang jeg drog afsted” og “Højt fra træets grønne top”.

Hans søn komponisten C. F. E. Horneman, der i 1861 også havde etableret musikhandel

og eget forlag, overdrog i 1871 alt hvad dette forlag rådede over i kommission til en musikhandler, der hed E. Wagner på Købmagergade. Da Wagner fire år efter gik konkurs, kom Horneman jun. en dag i 1875 ned i kælderen på Kongens Nytorv og spurgte Jens Wilhelm Hansen: - Vil I købe mine noder. Jeg ved ikke hvad jeg skal gøre af dem efter at Wagner er gået fallit! Hvad vil I gi’ ?

Jens tilbød på stedet 15.000 kroner. Den 3. september 1875 blev kontrakten underskrevet, og Wilhelm Hansens havde for første gang overtaget et andet forlag. Dette betød samtidig, at kælderbutikken måtte bygges om. Det lille kvadratiske salgsløkkale blev forlænget bagud med disken på den lange led, og man investerede i nye reoler og nye gasblus. Den nyindrettede lille butik kom imidlertid kun til at fungere i knapt fire år.

I 1879 skete nemlig en af de mest bemærkelsesværdige og væsentligste forlags-overtagelser herhjemme der, fra den ene dag til den anden, gjorde Wilhelm Hansen til landets førende musikforlag: Jens og Hannes overtagelse af Danmarks hidtil absolut dominerende og største musikforlag - Horneman & Erslev og C. C. Lose.

Nodehæfte med Casino Theatrets forestilling “Nytaarsnat 1869”. En af forlagets første revyudgivelser.

Danmarks største musikhandel og -forlag

**Baggrunden for det på alle måder overraskende
og epokeskabende køb var følgende: C. C. Lose**

**blev i 1871 solgt til en af samme forlags mangeårige og dygtigste medarbejdere,
F. Borchorst. Han opkøber i de følgende år et par af de mindre musikforlag,
Oscar Risom og Jul. Cohen, for at tage konkurrencen op med Københavns
andet fremtrædende forlag Horneman & Erslev.**

I 1879 får Borchorst, der på det tidspunkt er alvorligt syg, så endelig mulighed for at få opfyldt sin livsdrøm: Han køber ærkekonkurrenten Horneman & Erslev. Overtagelsen sker den 15. juni og Borchorst er Danmarks største musikforlægger - men kun i et par dage! På grund af sin sygdom, videresælger han nemlig allerede den 25. juni hele musikimperiet til familien Wilhelm Hansen ! Ifølge kontrakten overtog Jens og Hanne og sønnerne Alfred og Jonas alle musikaler, lejemålbiblioteker, trykkeri med nodepresse samt lejemålet, indtil førstkommende flyttedag, af de to store forlagsbutikker på Amagertorv og i Gothersgade.

Købesummen for det hele var 170.000 kroner. Lejemålet på Amagertorv bliver opsagt - og det samme gælder for butikken i Gothersgade idet Wilhelm Hansen, fra og med begyndelsen af 1880 selv overtager den gamle ejendom - der siden 1822 havde været hovedstadens førende musikhus. Kælderbutikken på Kongens Nytorv bibeholdes de første år til anbringelse af de omfattende lejemålbiblioteker. Samtidig overdrager Jens Wilhelm Hansen den daglige ledelse af det nu store firma til næste generation: Jonas på 30 og Alfred på 26 år.

Hansen og Hofmusikken

Efter de store forlagsovertagelser, var Wilhelm Hansen nu, fra den ene dag til den anden, blevet Danmarks største, toneangivende musikhandler og -forlægger. Denne enevældige position, fik omgående en udsøgt kreds af hovedstadens kendteste, prominente personer til at nedsætte en komité der stod bag etableringen af en ny musikforretning, og et nyt musikforlag, med det prestigefyldte navn Kongelig Hof-Musikhandel på Købmagergade nummer 44 i slutningen af februar 1880.

Komiteen meddelte i store dagbladsannoncer at "det allerede længe har stået klart, at de musikalske Forhold i Kjøbenhavn, som i den senere Tid have udviklet sig, ikke svare til Byens Omfang og Betydning, idet et à to Udsalg af Musikalier langt fra kunne være tilstrækkelige til at tilfredsstille Befolkningens berettigede Krav... Og hvad Musikforlaget angaar, kan Oprettelsen af et nyt Etablissement kun være i det musikalske Samfunds sande og velforstaede Interesse, og i Særdeleshed for den danske Komponists Vedkommende kun bidrage til at stille ham mere uafhængig i økonomisk Henseende".

Der var to årsager til at man fra starten fik lov til, som kronen på værket, at betegne den nye forretning som Kongelig Hof-Musikhandel: For det første havde én af foretagendes initiativtagere, komponisten Henrik Hennings, gift med Det kongelige Teaters forgudede primadonna Betty Hennings, en bror der var kabinetssekretær hos dronning Louise. For det andet havde komiteen bag virksomheden bestemt at "Overskudet af den Kongelige Hof-Musikhandel tilfalder velgjørende Formaal, specielt Diakonissestiftelsen".

Den fine Hofmusikhandel på Købmagergade blev indrettet efter alle kunstens regler, og har antagelig haft et stort nysgerrigt publikum. I alle tilfælde i starten. I det satiriske ugeblad "Punch", den 13. maj 1880, kan man læse følgende dialog mellem to københavnske bedsteborgere, der sidder og læser i dagens aviser:

- Har De set Hofmusikhandelens Lokale? Det er rigtignok nydelig udstyret med Flygler og Oliemalerier.

- Ja, Diakonisselotteriets Gevinster tager sig sku flot ud deroppe. Som Veeldædighedsanstalt har den virkelig et tiltalende Ydre.

- Ja og sikken brillant Plads i Boutiken - ganske anderledes end hos Vilh. Hansen.

- Plads! Ja det er der nok af. Der mangler bare Kunder til at fylde den ud med!

Og samme ugeblad bringer i september samme år følgende kommentar i en artikel om kunstens forhold i Kongeriget Danmark anno 1880: MUSIKKEN DELES I FORSKJELLIGE SKOLER.

1) KLASSISK MUSIK, som er den fineste Art. Den kaldes derfor ogsaa Kammermusik og dyrkes i Kammermusikforeningen af Kammermusici. Den faas i den kongelige Over-Hof-Kammer-Musikhandel, der bestyres af lutter Kammerherrer og en Justitsråd (se herom "Velgjørenhed").

2) DANSK MUSIK er den næstfineste Slags og er mere anset herhjemme end i Udlandet. Den dyrkes af Wilhelm Hansen samt undertiden i sort Kjole og hvidt Halsbind af Cæcilieforeningen.

Ombygningen af forretningen i Gothersgade 11, tog nok længere tid end forventet. Den officielle indvielse af Wilhelm Hansens nye domicil fandt i alle tilfælde først sted på årets sidste dag - den 31. december 1880. Det fejrede familien med en nytårsfest for personale, venner og bekendte. Til festen var der skrevet en lejlighedssang der hed "Vent bare til vi komme i orden", hvilket jo tyder på, at man endnu ikke var helt færdig med indretningen af forretningen. Hvem forfatteren var, ved man ikke. Man kan jo gætte på at det var en af husets sønner, og nu daglige ledere, Alfred eller Jonas.

Sidstnævnte havde, medens ombygningen stod på, været på forretningsrejse til Stockholm sammen med sin far Jens, og fået aftaler i hus med de store svenske musikforlag Huus & Beer og Elkan - Wilhelm Hansens første nordiske forlagsamarbejde.

I forbindelse med åbningen af den store musikhandel, fortæller familiekrøniken iøvrigt, at den første kunde i Gothersgade 11 var Casino Theaters direktør, Theodor Andersen. Han kom tilfældigt forbi tidligt om morgenen nytårsaftensdag, kiggede af ren nysgerrighed indenfor og hilste på Jonas og Alfred der, fem og seks år efter blev gift med Andersens to døtre, Kristine og Mathilde!

København - Nordens kulturelle hovedstad

Wilhelm Hansens styrkede position, ved overtagelsen af store eksisterende forlag herhjemme og etableringen i Gothersgade, kunne - set i det historiske bakspejl - ikke være sket på et mere fordelagtigt tidspunkt end i 1880'erne. Som den største og sydligste af Nordens hovedstæder blev København dengang, som i fællesmarkedetstiderne knapt hundrede år senere, porten til Europa for kunstnere og intellektuelle. Flere og flere af de største komponistnavne, specielt fra Norge, fik ikke alene et fast tilhørsforhold til danske forlag; men boede også i København i kortere eller længere perioder. Det gjaldt således komponisten Johan Svendsen, der fra 1883 og femogtyve år fremover var kapelmester ved Det kongelige Teater, samt - ikke mindst - Nordens på det tidspunkt internationalt mest berømte tonekunstner, Edvard Grieg. I forbindelse med de betydelige forlagsovertagelser blev Wilhelm Hansen nu også hovedforlægger for Griegs værker i Skandinavien - og senere for hele verden. Grieg var, på trods af verdensberømmelsen, en lille hyggelig - og beskednen mand, hvilket blandt andet fremgår af det brev han den 18. november 1881 skrev til sin ven, komponisten og organisten Gottfred Matthison-Hansen: Grieg omtaler her værket "Den Bergtekne", som han havde tilegnet Matthison-Hansen og komponeret "med det rene, skjære Hjerterblod". Og fortsætter: "Men hvem har Sands for Sligt? Jeg skrev til Hansen, at han vilde tabe Penge, thi Hjerterblod er noget, som ikke gaar i Handelen. Så er jeg fri for videre Tiltale - og Resten bliver Hansens Sag" !

Wilhelm Hansens største hjemlige konkurrent, Kongelig Hof-Musikhandel, "kaprede" i 1881 den anden berømte nordmand, Johan Svendsen. Det skete i forbindelse med, at kapelmesterstillingen ved Det kongelige Teater skulle nybesættes. Hof-Musikhandelens direktør, Henrik Hennings, der som omtalt var gift med teatrets primadonna Betty Hennings, fik gennem sine venskabelige og ægteskabelige nære kontakter banet vejen for Johan Svendsens ansættelse på Kongens Nytorv. Svendsens forlagsmæssige "ægteskab" med Hennings, holdt dog kun et par år. Så vendte han igen tilbage til Gothersgade og Wilhelm Hansen! Årsagen til at Lange-Müller også, et par år tidligere var gået over til Kongelig Hof-Musikhandel, skete ligeledes fordi han var "selskabeligt knyttet", som det hed, til familien Hennings.

Det første fremstød i udlandet

Selvom der i 1882 var indgået en frivillig, uofficiel aftale mellem de større skandinaviske og tyske musikforlæggere om ikke at lave eftertryk af de værker der var overdraget til originalforlag med eneret, blev ophavsretten fortsat kun sporadisk accepteret. Og sjældent på det store internationale marked.

Wilhelm Hansen var således fortsat udsat for "plyndring" fra udlandets side. Blandt andet af Griegs værker. Den længe savnede internationale aftale om gensidig beskyttelse af kunstneriske værker kom først i 1886 med Bernerkonventionen, der blev vedtaget af de fleste lande. Men - den danske Rigsdag nægtede at tilslutte sig konventionen! Det virkede totalt uforståeligt, indtil man fandt ud af baggrunden for den danske beslutning: En væsentlig del af politikerne i Rigsdagen havde, såvel direkte som indirekte, nære forbindelser til den danske provinspresse. Hvis man vedtog Bernerkonventionen ville det betyde, at dagbladene skulle betale for de udenlandske romanføljetoner, de var vant til at tyvstjæle! Og det fik de altså politisk velsignelse til at fortsætte med - lige indtil Danmark i 1903 endelig tilsluttede sig Bernerkonventionen.

Da Danmark således i firserne stadig befandt sig i et ophavsretsligt ingenmandsland, og de

fleste kendte nordiske komponister derfor fortsat fik deres værker udgivet i Tyskland, blandt andet på det store Edition Peters forlag, besluttede familien Hansen i 1887, at oprette deres første søsterforlag i udlandet: Wilhelm Hansen Musik Verlag, Leipzig.

En ny generation - på vej ind i det 19.århundrede

En række begivenheder i det sidste tiår af forrige århundrede, fik på flere måder en epokegørende og langtrækkende betydning for dansk musikliv. Alfred og Mathilde Wilhelm Hansen forøger familiedynastiet, i henholdsvis 1889 og 1890, med sønnerne Asger og Svend, der kommer til verden på 2. sal i Gothersgade 11 - i de samme stuer, der senere blev deres kontorer i firmaet. På samme tidspunkt får Wilhelm Hansen for første gang kontakt med en 24-årige fynsk violinist og komponist, der den 8. september 1888 havde fået uropført et af sine værker ved en koncert i Tivoli. Den unge ukendte, men lovende komponist hed Carl Nielsen. Værket han havde fået opført var "A-moll suite for strygere". Han accepterede med tak brødrene Wilhelm Hansens tilbud om at udgive strygesuiten, opus 1, og Carl Nielsen kom for første gang på tryk.

Et af Københavns fornemste palæer, der lå i Bredgade, og i 123 år havde været i familien Schimmelmanss eje, blev solgt til Aktieselskabet "Concertpalaiset". Hele palæet blev ombygget. Der blev indrettet en lille sal i den ene sidebygning og i underetagen opførtes "Store sal" og hovedstaden fik hermed ikke alene en længe savnet, folkelig koncertsal, men også et rum der blev internationalt berømt for sin helt enestående akustik. Koncertsalen, i bygningen der efter år 1900 hed Odd-Fellow Palæet, blev indviet i 1888 i forbindelse med afholdelsen af den første Nordiske Musikfest.

I 1895 blev de såkaldte "PALÆKONCERTER" - orkesterkoncerter til populære priser - stiftet på Alfred Wilhelm Hansens initiativ. Året efter begyndte Wilhelm Hansen udgivelsen af en af de største, mest betydningsfulde nationale musiksamlinger herhjemme: "Danmarks Melodibog", 1500 danske sange.

I pressens omtale af de 5 albums stod der bl.a.: "Her er alle de Melodier, som efterhaanden er gaaet over til at blive Folkets Eje og som enhver kender, eller i alle Tilfælde bør kende. Melodier som er opstaaet i lykkelige saavel som sorgfulde Tider for Landet og som er blevet Udtryk for Stemninger og Følelser, vi alle holder fast ved og lever videre paa, fordi de afspejler for os Minder om Begivenheder, som er noget af os selv. - Derfor bør Danmarks Melodibog findes i ethvert dansk Hjem hvor der er Klaver".

Og det kom den til - i mange år - selvom der i 1899, på tærsklen til det nye århundrede, dukkede en alvorlig, og med tiden altdominerende konkurrent op til det opretstående i de mange tusinde hjem: Grammofonen. Den første danske grammofonplade blev indspillet i 1899 med Jørgen Lindahl, der sang "Der er et yndigt land", men først fra 1903 kom der gang i en regelmæssig produktion med danske kunstnere - blandt andet med tidens absolut førende revy- og visekunstner Frederik Jensen.

En rigtig "træffer" - lige ud ad landevejen ...

Selvom Carl Nielsen i begyndelsen af 1900-tallet havde befæstet sin position som en af Danmarks mest talentfulde, alsidige og produktive tonekunstnere, der foruden kammermusik, klaver- og korværker samt to symfonier havde komponeret musikken til operaerne "Saul og David" og "Maskerade" - alle forlagt af Wilhelm Hansen, kom hans musik og navn først på alle læber efter at forlaget i 1907 havde udsendt "Jens Vejmand"

med Jeppe Aakjærs tekst. Efter at visen, ved en kompositionsaften den 30. november 1907 var blevet førsteopført, skrev "Politikens" anmelder, Charles Kjerulf: - "Jens Vejmand" var så lige ud ad landevejen som muligt, uden spor forsøg på karakterisering, men god i sin jævnhed.

Og "Vort Land"s musikanmelder ramte plet ved at konstatere: - Af de strofiske sange var "Jens Vejmand" en rigtig træffer, som nok inden lang tid skal blive folkekær!

I et interview i "Politiken" tyve år senere, udtalte Carl Nielsen: - Jeg fraraader Ungdommen at blive Kunstnere, fordi det er umuligt at kunne leve af det her i Landet, hvis man ikke har Held med en Fox-trot eller lignende. Min største succes har været "Jens Vejmand", og den fik jeg 50 Kr. for en Gang for alle "!

Denne påstand om en tilsyneladende urimelig underbetaling, er gennem tiderne - og helt frem til i dag - blevet refereret gang på gang selvom den beviseligt er forkert: Ifølge kontrakten fra 1907 fik Carl Nielsen nemlig for et par mindre kompositioner og "Syv strofiske sange, opus 21" - hvoraf den ene sang altså var "Jens Vejmand" - udbetalt ialt 2.700 kr. Til sammenligning kan det oplyses, at årsindtægten for en faglært arbejder i 1907 var cirka 1.100 kr! Blandt de betydeligste danske komponister der omkring 1910 - foruden Carl Nielsen - var tilknyttet forlaget var: August Enna, Louis Glass, J.P.E. Hartmann, Fini Henriques, Charles Kjerulf, P. E. Lange-Müller, Rud Langgaard og Thomas Laub.

Carl Nielsen
tegnet af Erik
Henningsen

Søsterselskaber i broderlandene ...

**Wilhelm Hansen repræsenterede efterhånden
også en række af de kendeste norske og svenske**

**tonekunstnere som Edvard Grieg, Christian Sinding, Vilhelm Stenhammar,
Johan Svendsen og Agathe Backer-Grøndahl.**

Alfred og Jonas Wilhelm Hansen havde derfor længe undersøgt, hvilke muligheder der var for at oprette søsterselskaber i Norden.

Brødrenes første forhandling fandt sted i 1909 i Oslo med musikforlaget "Brødrene Hals". De blev for det første enige om sammen at overtage en af Oslos ældste musikforretninger, Warmuths Musikhandel - og oprettede efterfølgende - ligeledes i forening - Norsk Musikforlag, der herefter i mange år blev ledet af komponisten Agathe Backer-Grøndahls sønnesøn, Fridtjof Backer-Grøndahl.

Godt fem år senere oprettede Wilhelm Hansen også et søsterselskab i Sverige: Aktiebolaget Nordiska Musikförlag. Den kendte svenske visesanger - og forretningsmand - Sven Scholander gik ikke alene i økonomisk kompagniskab med Wilhelm Hansen, men blev også det nye nordiske musikforlags første administrerende direktør.

Også på hjemmemarkedet ekspanderede Wilhelm Hansen idet man i 1910 købte den tidligere konkurrent, Kongelig Hof-Musikhandel der i 1902 havde skiftet navn til Nordisk Musikforlag. Firmaet blev drevet videre under sidstnævnte navn, som søsterselskab til Wilhelm Hansen, indtil 1929.

Tredie generation i musikforlaget, Asger og Svend Wilhelm Hansen, der fra 1912 var blevet videreuddannet på nogle af de største musikforlag i Leipzig, Paris, New York og London, vendte umiddelbart før første verdenskrig hjem - fyldt med planer for fremtiden - og indgik i den daglige ledelse i Gothersgade.

Wilhelm Hansen overtager naboejendommen i nr. 9

Det største problem i Gothersgade var pladsmangel. Det utidssvarende forretningslokale var fyldt til bristepunktet med musikaler - og kunder, og forlagsekspeditionen, med den voksende daglige ordremodtagelse og levering af musikaler til samtlige bog- og musikhandlere, krævede også mere plads. Det samme gjaldt nodelageret, der med det stadig stigende antal egenudgivelser og den betydelige koncentration af en række forlags udgivelser hos Wilhelm Hansen, forlængst havde sprængt alle rammer.

En udvidelse af virksomheden var, kort sagt, tvungende nødvendig og naboejendommen i

nummer 9, der ejedes af enken efter en konditor Andreas Saluz, stod naturligvis øverst på ønskeseddelen. Og ønsket blev opfyldt: Den 16 marts 1916 er købet en realitet og Asger og Svend Wilhelm Hansen, der nu er 26 og 25 år, får mulighed for at realisere de visioner og ideer de havde med hjem i kufferten fra det store udland.

I løbet af efteråret rives det gamle hus i nummer 9 ned, der bygges en helt ny ejendom med et butikslokale i to stokværk - i klassisk engelsk stil. Bortset fra enkelte, nødvendige ombygninger gennem årene, eksisterede dette unikke, charmerende forretningsmiljø stort set uændret i 74 år! Helt frem til 1990!

Enhver - og det vil sige alle - indenfor dansk musikliv i de år, vil aldrig glemme den helt specielle atmosfære i dette enestående kulturhus...

På rundtur i Danmarks største musikhus

- med en tidligere medarbejder

Forretningsfacaden i nummer 9 var domineret af en høj bred indgangsdør og to kæmpe-mæssige udstillingsvinduer (der var nødvendige af lysmæssige hensyn, men næsten altid skabte problemer for vinduesdekoratørerne, da musikallier jo ikke er de mest oplagte, iøjenfaldende udstillingsemner)! Samtlige vægge i det store lokale, også langs den rundtløbende balkon i 1. sals højde, var fra gulv til loft dækket af reoler i mørkt egetræ. De tusindevis af musikallier i reolerne lå på løse bakker. Et fast ritual for lærlingene var hver morgen at tage bakkerne ud og "støde" noderne så de allesammen holdt forkant. Det betød samtidig at nye medarbejdere fik "banket ind i hovedet", hvor samtlige grupper musikallier befandt sig!

I begge sider på langs var der, foruden egetrædiskene, kassen og salg af koncertbilletter. En stor del af personalet i Gothersgade blev efterhånden også betragtet som "fast inventar", idet de havde været ansat i 25, 40 og 50 år. Da flere af disse trofaste medarbejdere var kvinder, blev den ene side af forretningslokalet ofte spøgefuldt kaldt "Jomfrugangen" af de faste kunder!

Bag forretningen, ud mod gården, var der et prøverum med flygel. Det stod ikke alene til disposition for kunderne, men blev også af og til benyttet af komponister, der lige skulle rette eller renskrive en melodi inden de smuttede op og solgte den på forlaget. Niels Clemmensen lånte for eksempel i en periode ofte flyglet i baglokalet, når han skulle komponere nye melodier til tekster af Sigfred Pedersen.

Fra balkonen i forretningen i nummer 9 var der adgang til forlagsekspeditionen og kontorerne i den gamle naboejendom. Den direkte adgang til Asger og Svend Wilhelm Hansens kontorer, musikkonsulenten samt lager og ekspedition, var gennem porten i nummer 11. Når man kom ind i det oprindelige gamle musikhus, med de slidte trappetrin og skæve gulve og vinduer, følte man hvergang historiens vingesus. Man nikkede ubevidst hver dag ærbødigt til busterne af fortidens store mestre, hvoraf mange tidligere havde haft deres daglige gang her i de samme lokaler. Som centrum for alt væsentligt musikliv i Danmark var Gothersgade fortsat mødestedet for alle de kendteste skabende og udøvende kunstnere, der alle jævnlige dukkede op i forretningen, på forlaget og i koncertdirektionen. Man "mødte" dem om dagen på arbejdet og oplevede dem bagefter i fritiden i byens koncertsale og i Det kgl. Teater.

Alle medarbejdere hos Wilhelm Hansen fik hver uge i sæsonen tilbudt gratis billetter til generalprøver eller forpremierer til operaer og balletter på Det kongelige Teater og til koncerterne i Hornung & Møllers sal og i Odd Fellow Palæet. Sidstnævnte sted var de små klapsæder ved søjlerne på balkonen altid forbeholdt W.H.s personale. Hvilket vidunderligt privilegium for en musikelsker!

Radioen bliver hvermands eje ...

Ifølge en såkaldt "Musik Beretning" - hvilket vil sige katalog - fra Wilhelm Hansen, december 1919, er "Husmusikken efterhaanden desværre blevet et Begreb, som næsten nutildags er næsten ukendt....Det er Skade, baade for Musikken selv og for de virkelige Musikvenner.... Her er noget at gøre godt igen, en Mission at tage op for de Hjem, hvor den sande Interesse for og Kærlighed til Tonekunsten stadig bor".

Forlaget gjorde ellers hvad det kunne for at stimulere musikinteressen ved fortsat at udsende en række billige samlinger og albums med klaverstykker og populære sange.

Serien "Musik for Alle", som man kunne tegne abonnement på hos enhver bog- og musikhandel, blev lanceret under slogan'et: "Det bedste er ikke for godt. - Det meste er ikke for meget"! Og i ethvert hjem med kulturel respekt for sig selv og den levende musik, havde man de første fem bind af "Det billige Musik-hefte - Hvermands Eje" liggende ovenpå klaveret - i behørig afstand fra familiens nye mekaniske vidunder, grammofofonen.

Sidstnævnte skulle dog snart få en alvorlig konkurrent da Radioen i 1922 dukkede op. Den 4. november samme år sendte man, fra en lejlighed i Dronningensgade på Christianshavn, den første radiokonzert i Danmark. Programmet var til at overse: Først sang Ely Fischer Kjerulf, akkompagneret af Jutta Jerndorff, "Det var en lørdag aften". Derefter spillede Fini Henriques et par af sine egne værker på violin. Alle optrådte uden honorar, hvilket blandt andet fik pressen til, næste dag, at profetere " - at det nok ikke er usandsynligt, at det en dag kan blive en levevej at optræde i radio"! Det skulle i løbet af få år vise sig at de nye massekommunikationsmidler - radioen såvel som grammofofonen - også fik revolutionær betydning for komponister og forfattere og for hele musikforlagsbranchen. En afgørende musikhistorisk mærkedag herhjemme er den 10. december 1925, hvor den første koncert

med Radiosymfonikerne, på initiativ af kammer-sanger Emil Holm, blev transmitteret fra Odd Fellow Palæet.

Ager og Svend Wilhelm Hansen var, lige fra radioens spæde start, som nogle af de få, klar over at det her var en kommende musikforbruger i stor stil. Derfor havde de, allerede inden statens overtagelse af Radiofonien i 1926, taget initiativet til oprettelsen af den såkaldte Radiokasse. De øvrige interessenter i den frivillige aftale var Dansk Komponist-Forening (stiftet 1913), Dansk Forfatterforening (1894), Dansk Revyforfatter- og Komponistforbund (1918) og Nordisk Copyright Bureau (stiftet 1915).

Den årlige licensafgift var allerede på det tidspunkt nået op på 1 million. Man enedes om en afgift til Radiokassen på 35.000 kroner, og det var første gang der blev udbetalt mekaniske opførelses-

vederlag herhjemme. Det var som sagt en frivillig aftale, der kun omfattede musik der blev spillet i radioen. På alle andre områder var der overhovedet ingen beskyttelse for danske komponister og musikforlæggere af opførelse af danske værker i Danmark og i udlandet.

I samme periode sker der også noget afgørende i filmens stadig stumme verden - en begivenhed der for første gang for alvor herhjemme signalerer filmens fremtidige erhversmæssige og ophavsretslige betydning og muligheder for såvel komponister som musikforlag: Det første store biografteater i Danmark - "Paladsteatret" i København - med plads til 1930 tilskuere, åbner i 1921.

Et orkester på ialt 24 musikere, under ledelse af komponisten Jacob Gade, sørger for ledsagemusikken til de levende - men stumme - sort-hvide billeder. Brødrene Wilhelm Hansen er omgående på forkant med udviklingen og meddeler kort tid efter, ved udgivelsen af 2 samlinger med Kino-Musik, komponeret af Jacob Gade: "Den kendte Kapelmester i Paladsteatret i København har med dette første danske Forsøg paa at skabe en original dansk Kino-Musik, i betydelig Grad lettet sine Kolleger Arbejdet med at vælge den til de vekslende Situationer passende Musik".

70 år i KODAs RÅD

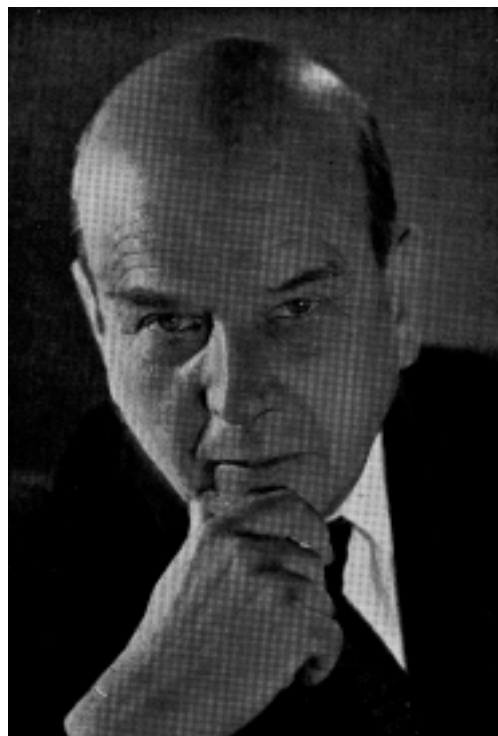
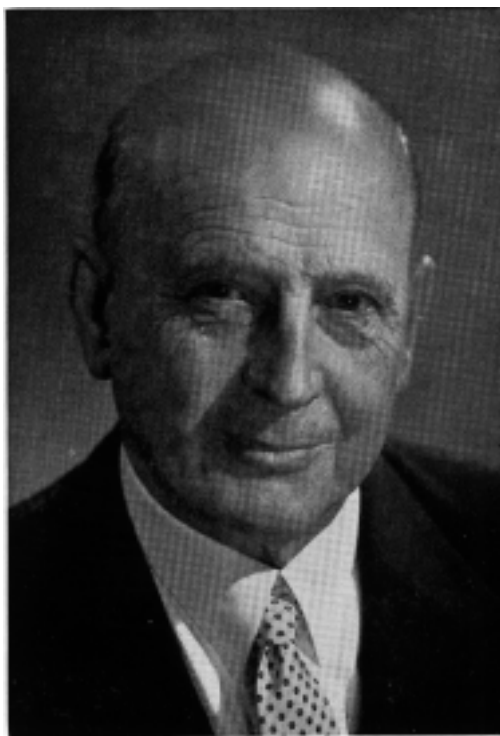
I Tyskland havde man forlængst, med oprettelsen af opførelsesretsselskabet "Genossenschaft Deutscher Tonsetzer" (GEMA) fået sat tingene på plads. I Sverige havde man i 1925 stiftet foreningen "Svenska Tonsättare Internationella Musikbyrå" (STIM) der blev forbillede for Asger og Svend Wilhelm Hansen, da de i 1926 tog initiativet til stiftelsen af "MUSIK-VÆRNET". Internationalt Forbund til Beskyttelse af Komponist Rettigheder i Danmark" - der allerede året efter blev ændret til KODA. Den 30. november 1926 samledes fem repræsentanter for komponister, revyforfattere og musikforlæggere i Gothersgade 11 på 2. sal, på Asger og Svend Wilhelm Hansens kontor. Tilstede var, foruden musikforlæggerbrødrene: Dansk Komponist-Forenings juridiske konsulent, forfatteren Otto Rung, formanden for Revyforfatternes Forbund (revy-komponisterne kom først med i dette forbund i 1934!), journalisten og forfatteren J. Ravn-Jonsen samt direktøren for Nordisk Copyright Bureau P.J. Carvil. Ejendommeligt nok var der ingen komponister med, ved de historiske forhandlinger der resulterede i "Dannelsen af et Forbund til Varetagelse af Komponistrettigheder m. H. t. offentlig Udførelse af musikalske Værker"!

Det blev der dog rådet bod på, da Dansk Komponist-Forbunds formand, komponisten

- Hvad er det, de unge Mennesker staar der og synger?
- Det er Balkon-Scenen af „Romeo og Julie“.

Storm P. gengiver sit indtryk af et kig bag radiørens kulisser

Alfred Toft, året efter indtrådte i selskabets første bestyrelse. Den 20. april 1927, blev love og driftsregulativ for den nye organisation endelig vedtaget, P.J. Carvil ansat som direktør og Otto Rung valgt til KODAs første formand.

Lige siden KODAs start - og frem til idag - har medlemmer af familiedynastiet Wilhelm Hansen siddet i KODAs råd og har således, foreløbig uafbrudt i 70 år, haft indflydelse på og andel i denne organisations ophavsretslige betydning og succesfulde udvikling. Svend Wilhelm Hansens datter Lone, overtog i 1959 sin onkel Asgers plads i rådet, og siden 1989 har Lones datter, Tine Birger Christensen, der i dag står for ledelsen af Edition Wilhelm Hansen AS, siddet i rådet .

Liv og glade musikdage !

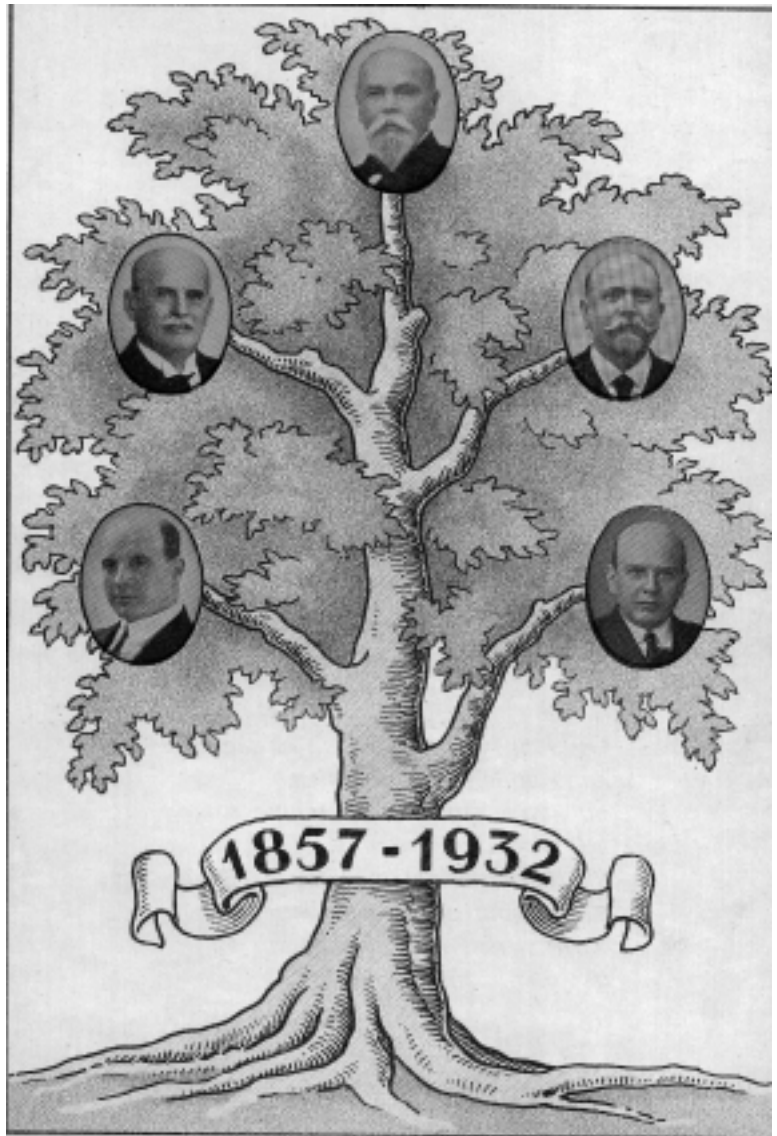
I mellemkrigstiden, og tilfældigvis og mærkelig nok især i perioden efter Carl Niensens død i 1931, dukker en ny banebrydende generation af danske tonekunstnere op - blandt andre: Herman D. Koppel, Svend Erik Tarp, Svend S. Schultz, Jørgen Jersild, Vagn Holmboe, Niels Viggø Bentzon og Bernhard Christensen. De unge komponisters højt kvalificerede og dybt engagerede "medspillere" var Leif Haraldsted, der i et kvart århundrede var Wilhelm Hansens musikkonsulent.

Den stadig voksende og alsidige forlagsaktivitet gjorde det nødvendigt at udvide forlagets tekniske afdelinger og trykkeriet der hidtil havde holdt til på Kongens Nytorv 8. Af praktiske grunde ønskede man, naturligt nok, at finde et sted i nærheden af musikhuset i Gothersgade. Da klaverfirmaet Herman N. Petersens fabriksbygning i St. Kongensgade i 1932 kom til salg, købte man derfor omgående ejendommen der blev ombygget og moderniseret.

Wilhelm Hansens udgivelser omfattede efterhånden også et stort udvalg af musikkritik

- specielt lærebøger - der, som supplement til forlagets klaverskoler og øvrige undervisningsmaterialer blev anvendt af de mange hundrede spillelærere og -lærerinder, der stod for den ugentlige, selvfølgelige musikopdragelse af børn og unge i de tusinde hjem. På trods af talrige kulturpessimisters dystre spådomme, i forbindelse med radioens og grammofonens "mekaniske musikkonkurrence", levede den "levende musik" i bedste velgående. Alle, der havde økonomisk mulighed for det spillede selv - og der blev sunget og spillet overalt! Foruden det traditionelle koncertliv, var der på så at sige samtlige restaurationer levende musik - til frokosten, til middagen og senere på aftenen til dansen, hvor orkestret blev suppleret med en refrainsanger. På de større eksklusive spisesteder lå der, ved siden af menukortet, på hvert bord et trykt hefte, hvori der stod samtlige numre som det stedlige orkester havde på repertoire. Musikudvalget kunne være på helt op til 1000 numre, omfattende alt - fra uddrag af operaer og operetter til populære salonstykker og dagens aktuelle schlagere. Samtlige musikstykker var nummererede, hvilket havde to praktiske formål: Det var let for gæsterne at afgive bestilling via tjeneren når der var et specielt nummer man ønskede at høre - og man kunne altid på en nummertavle på musiktribunen se, hvad orkestret i øjeblikket spillede - og af hvem. Dengang blev komponister og forfattere, modsat i dag, altid krediteret! Også i dagbladenes daglige radioprogrammer, uanset om det drejede sig om de såkaldte "kniv og gaffel transmissioner" eller rene grammofon-programmer. For hele tiden at "være med på noderne", abonnerede kapelmestrene på Wilhelm Hansens orkesterserier - de såkaldte stock-arrangementer: "Heimdal" og "Musica" med salonnumre og "Piccolo" med dansemusik. På de mest populære, og lanceringsmæssigt mest betydningsfulde spillesteder, fik kapelmestrene frieksemplarer af orkesterarrangementerne - hvis de iøvrigt huskede at skrive KODA-liste!

Forside til festsang i anledning af firmaets 75-års jubilæum

Den musikalske besættelse...

Foruden med søsterselskaberne i Norden og Tyskland, havde Wilhelm Hansen også løbende samarbejdsaftaler med de største musikforlag i hele verden. I 1938 kunne man, med udgivelse af sangene fra Disney-tegnefilmen "Snehvide og de syv små dværge" - markere WH-forlagsudgivelse nr. 15000.

Det skete samtidig med Hitlers ansluss af Østrig og Tjekkosllovakiet - starten på anden verdenskrig. Da den tyske værnemagt, den 9. april 1940, også besluttede at "værne" Danmark, med magt, følte alle sig handlingslammede - i starten. Humøret var på nulpunktet og det aktive koncertliv forstummede delvist - blandt andet fordi alle planlagte arrangementer med udenlandske solister, dirigenter og ensembler, bortset fra dem fra "det tredje rige", måtte aflyses. Det skulle imidlertid hurtigt vise sig, at netop den danske humor og en eksplosiv "national-musikalsk besættelse", blev to af de væsentligste overlevelsesfaktorer og modstandsfænomener herhjemme i de kommende fem år:

Revyerne blomstrede med underfundig - og for tyskerne uforståelig - satire og livsbekræftende, optimistiske tekster af Poul Henningsen, Mogens Dam, Epe, Børge og Arvid Müller og "Poeten" Poul Sørensen - til melodier af Danmarks uovertrufne evergreen-komponister Kai Normann Andersen, Aage Stentoft, Amdi Riis og Sven Gyldmark. Som en national massemanifestation samledes man i titusindevis over hele landet til "Alsangstævner" og genopfriskede den danske sangskat man i forvejen - dengang - var fortrolig med fra sin skoletid. Og fra "Højskolesangbogen" og "Danmarks Melodibog".

Et voksende, engageret publikum fyldte, til trods for udgangsforbud og mørkelægning, små og store koncertsale overalt, og folk stod i kø i Gothersgade om morgenen hvergang Wilhelm Hansen åbnede for billetsalget til kirkemusikaftenerne med Københavns Drengekor (der iøvrigt blev oprettet i 1924 på Asger Wilhelm Hansens initiativ).

Til trods for - og sikkert også lidt på grund af - besættelsesmagtens "musikalske jerntæppe", der udelukkede gæstespil af solister og musikere samt indførelse af grammofonplader, fra U. S. A., blev jazz- og swingmusikken det eneste saliggørende for ungdommen. Og som et pust fra den frie verden, kunne et voksent, begejstret publikum i 1943 overvære den danske premiere på George Gershwins opera "Porgy and Bess", med Einar Nørby og Else Brems i de negroide titelpartier, på Det kongelige Teater. Det vakte også berettiget opsigt på Kongens Nytorv da balletten i 1942 præsenterede tre nye danske balletter med musik af Knudåge Riisager: "Quarrrtsiluni", "Slaraffenland" og "Tolv med Posten".

Hovedparten af nyudgivelser på de hjemlige musikforlag under besættelsen var selvsagt danske værker. Foruden landets største, Wilhelm Hansen, var der ved anden verdenskrigs udbrud ialt 10 danske musikforlag. Inspireret af den tiltagende interesse for danske ord og toner på tryk, indenfor alle genrer, dukkede der yderligere 5 mindre musikforlag op fra 1940 til -45. Året før befrielsen, i 1944, kommer Svend Wilhelm Hansens datter, Hanne, i lære på forlaget i Gothersgade. Fjerde generation var på vej ...

Grænseløs frihed og nye forlagsforbindelser

Wilhelm Hansen har aldrig har kunnet smykke sig med titlen "Kongelig Hofleverandør", selvom den musikalsk begavede Frederik IX var en af forlagets ivrigste og mest trofaste kunder. Frederik IX, der var dirigentelev af Det kongelige Kapels mangeårige leder Georg Høberg, dirigerede ved flere lukkede og helt private koncertprøver Kapellet i Odd Fellow Palæet. I 1948 kunne offentligheden for første gang opleve Danmarks konge som dirigent, da han i spidsen for Det kongelige Kapel, indspillede syv plader til fordel for FN-hjælpen,

bl.a. Kuhlaus ouverture til "Elverhøj", Lumbyes "Drømmebilleder" og Schuberts symfoni nr. 8 "Den ufuldendte".

Som ung medarbejder i Gothersgade følte man sig som en af de få lykkelige - og benøvede - udvalgte når man, som "kongelig budbringer", pr. sporvogn, jævnlgt hastede til Amalienborg for, næsten personligt, at overrække orkesterpartiturer til Danmarks kommende - og efter 1947 - regerende monark.

Den daglige ledelse af familieforlaget bliver i 1948 selvsuppleret med søstrene Hanne Wilhelm Hansen, 22 år og Lone Wilhelm Hansen på 19. Sammen med deres onkel og far, brødrene Asger og Svend, er de således fra starten af efterkrigsårene med til at reetablere tidligere forlagsforbindelser i udlandet - og oprette nye søsterselskaber. Seks år efter krigen, i 1951, etableres "Wilhelmiana Musikverlag" i Leipzig, og i 1957 indtræder det store, velrenommerede engelske forlag "J. & W. Chester" i gruppen af WH søsterselskaber.

Søstrene Wilhelm Hansen overtager ledelsen

Efter at brødrene Wilhelm Hansen fra 1879 havde været et begreb indenfor det danske og uden-

landske musikliv, er det fra 1950-erne søstrene Hanne og Lone, der med fagkundskab og forretningstalent sikrer arvefølgen og overtager direktionen af Danmarks største og ældst eksisterende musikforlag og den fortsat ekspanderende koncertdirektion.

De er fælles om alle beslutninger vedrørende den daglige administration, og alle beslutninger i forbindelse med udgivelse af nye værker, men har derudover, allerede fra starten, en klar ansvarsfordeling af firmaets omfattende virksomhedsområder.

Hanne står for ledelsen af Wilhelm Hansens koncertdirektion. Lone varetager forlagets og branchens organisatoriske og fagpolitiske interesser: I 1959 overtager hun pladsen i KODAs råd efter Asger Wilhelm Hansen. Året efter bliver hun formand for Musikforlæggerforeningen herhjemme. I 1965 vælges hun til præsident for Nordisk Musikforlæggerforening og fra 1966 indtager hun desuden posten som vicepræsident i den internationale forlæggerorganisations musikforlæggerorganisation. Hun varetager desuden forlagets pædagogiske udgivelser herunder for eksempel Folke- og Skolemusik serien samt genoptager udgivelsen af Danmarks Melodibog, som stadig er i handelen.

Ny teknik og nye toner

Lige fra Jens Wilhelm Hansen i 1852 trykte de første noder, var fremstillingen af en komponists åndsværk et håndværk. Alle nodetryk blev forfærdiget af nodestikkere - et kunsthåndværk der, foruden de højt specialiserede håndværksmæssige kvalifikationer, også krævede en grundig musikteoretisk uddannelse. Man var både fascineret og forbløffet hver gang man fik anledning til at overvære de dygtige nodestikkeres arbejdsproces: Fra komponistens originalmanuskript skulle noderne overføres til en blank metalplade - spejlvendt! Hertil blev benyttet en hammer og en samling stålstempler der kunne gengive nodehoveder, fortegn, pauser og bogstaver. Efter at nodestikkeren havde tegnet linesystemerne op og målt og inddelt takterne, blev stemplerne så banket ind i pladen. Til slut blev bindebuer, taktstregere, crescendotegn og lignende kradset ind i pladen på fri

hånd. Et imponerende præcisionsarbejde der krævede koncentration - og lang tid! Det siger derfor sig selv, at denne fremstillingsproces også var dyr. Alligevel opretholdt Wilhelm Hansen sit nodestikkeri helt frem til 1959, hvor nye, hurtigere og billigere reproduktionsmetoder - som lustryk, zinktryk og offsettryk - allerede i mange år, med enkelte undtagelser, blev anvendt til forlagets nyudgivelser.

Den kulturelle isolation under anden verdenskrig, resulterede i, at en markant kunstnerisk fornyelse indenfor den seriøse musikverden i Norden, især fandt sted i 1950'erne og '60-erne. Et fremtrædende navn hos

Wilhelm Hansen var Arne Nordheim fra Norge og blandt de nye unge danske komponister kan blandt andre nævnes: De to store "N"er: Per Nørgård og Ib Nørholm, Pelle Gudmundsen-Holmgreen, Jan Mægaard og Mogens Winkel Holm.

I 1971 overtager Wilhelm Hansen iøvrigt rettighederne til den melodi der, uden sammenligning, var - og stadig er - det mest spillede danske værk overalt i hele verden: Jacob Gades "Tango Jalousie". Det skete samtidig med at Wilhelm Hansen samme år overtog Gade & Warnys forlag.

Fra og med 1972 indgår man desuden en samarbejdsaftale med et andet dansk forlag: "Skandinavisk Musikforlag". For at stimulere udbredelsen af skandinavisk musik i U. S. A., åbner Edition Wilhelm Hansen, sammen med søsterselskabet Chester i London, forlagskontor i New York.

Per Nørgård

Jubilæum med 5. generation i ledelsen

Samtidig med at den voksende forlagsvirksomhed i Gothersgade i 1982 fejrer 125-års jubilæum indtræder Lone Wilhelm Hansens datter, Tine Birger Christensen, i forlagets ledelse. Den lille papir- og musikhandel, der i 1857 blev startet af og med to mennesker, Jens og Hanne Wilhelm Hansen, i en lille kælderbutik på Kongens Nytorv, var nu blevet til virksomheden Edition Wilhelm Hansen med ca. 250 ansatte i København, Stockholm, Oslo, Frankfurt am Main, London og New York!

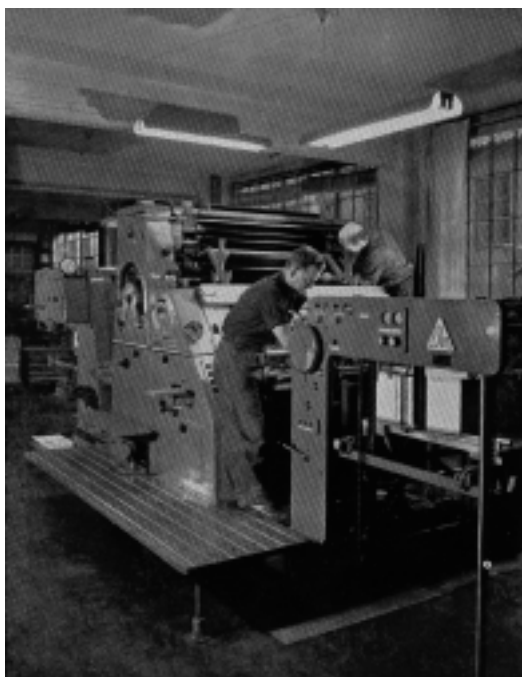
I jubilæumsåret gennemførtes, først og fremmest på Wilhelm Hansens initiativ, et stort fællesnordisk kulturfremstød i USA: "Scandinavia Today", hvor den berømte eksilrusser Mstislav Rostropovitj ledede syv koncerter i Washington med National Symphony Orchestra og blandt andet opførte nye værker af Arne Norheim og Carl Niensens 3. symfoni, "Espansiva".

Allerede inden det 5. generationsskifte i Gothersgade i 1982 var en realitet, havde Hanne og Lone Wilhelm Hansen gjort deres indflydelse gældende og markeret forlagets fortsatte forventede forpligtelse og fremtidige engagement i forbindelse med den kunstneriske ekspansion som de nye generationer af nordiske komponister var eksponenter for.

Forretningsfacaden Gothersgade 9, 1990

Øverst: En af de sidste nodesstikkere i arbejde på 2. sal i Gothersgade 9
Nederst: Husets nye trykkeri i arbejde

Blandt denne kreds af komponister, der fra 70'erne og frem til i dag har haft gennemgribende betydning er: Karl Aage Rasmussen, Poul Ruders, Bo Holten, Niels Rosing-Schow, Karsten Fundal, Anders Brødsgaard, Svend Hvidtfelt Nielsen, Bent Sørensen og - fra Finland - Jouni Kaipainen.

Nye tider var på vej. Og som et lille forvarsel om de betydningsfulde ændringer der få år efter blev en afgørende realitet for forlagets fremtid, blev Edition Wilhelm Hansen, Danmark, fra at have været et interessentskab mellem Hanne og Lone Wilhelm Hansen, den 24. september 1984 registreret som aktieselskab.

en epokegørende reformerings 1989

**The Music Sales Group of Companies overtager i
november 1988 Edition Wilhelm Hansen efter flere**

**års forhandlinger. Edition Wilhelm Hansen flytter til Bornholmegade 1 i
København den 6. oktober.**

Allerede i 1975 havde Wilhelm Hansens Musik Forlag udvidet aktiviteterne til også at omfatte teatrets verden, idet Nordiska Teaterförlaget kom i firmaets eje. I 1988 kommer desuden teaterforlaget Strakosch til og sammen kommer teaterdelen i Wilhelm Hansens regi til at hedde Nordiska Strakosch. Ved The Music Sales Group of Companies' overtagelse overdrages størstedelen af WH Koncertdirektions aktiviteter og personale til musikbureauet "Tivoli Festival". Hanne Wilhelm Hansen fortsætter som ejer og leder af teaterforlaget Nordiska Strakosch.

For at stå samlet overfor de ændringer, som ikke mindst EF's indre marked vil medføre i de kommende år, sker der også i 1989 en betydningsfuld strukturændring i den samlede danske musikforlagsverden: Musikforlæggerforeningen af 1972 indstiller sin virksomhed og de fleste af foreningens medlemsforlag bliver optaget i Dansk Musikforlægger Forening. På samme tid udtræder Lone Wilhelm Hansen af KODAs råd, efter næsten 30 års virke. Hun afløses i rådet, efter indstilling fra Dansk Musikforlægger Forening, af sin datter Tine Birger Christensen der nu, sammen med Robert Wise, Malcolm Grabham og James Rushton fra Music Sales Limited, udgør direktionen i Edition Wilhelm Hansen AS. De europæiske søsterselskaber i The Music Sales Group of Companies består, foruden Edition Wilhelm Hansen AS, af Music Sales Limited/Chester Music Inc. & Novello & Company i London - Music Sales Pty Limited i Sydney - Unión Musical Ediciones SL i Madrid - Chester Music, France i Paris - Edition Wilhelm Hansen OY i Helsinki - KK Music Sales i Tokyo og repræsenterer, sammen med Music Sales Corporation /G. Schirmer Corporation i USA, i dag det mest omfattende katalog i verden. I Tyskland er Edition Wilhelm Hansen derudover repræsenteret af musikforlaget Hans Sikorski. I Danmark har Edition Wilhelm Hansen siden juli 1997 været hovedaktionær i musikforlaget Edition Egtved, der fortsat udgiver kor- og kirkemusik og noder til musikundervisning. Ole Ugilt Jensen fortsætter som administrerende direktør for Edition Egtved.

WH's komponistpris

Nu som før er det for de fleste komponister svært at leve af deres skabende kunst. Det gælder såvel for komponister med mange års produktion bag sig, som for unge eller yngre

Poul Ruders overrækker WH's komponistpris
1996 til Pelle Gudmundsen-Holmgreen

komponister på vej. For at støtte den skabende kunst indstiftede Edition Wilhelm Hansen derfor i 1994 WH's komponist-pris. Prisen på 100.000 kr, der ikke kan søges, er siden hvert år, efter indstilling fra legatkomiteen, blevet uddelt til én eller flere komponister. Ved den første pris-overrækkelse, den 10. november 1994, blev der uddelt 50.000 kr. til Axel Borup-Jørgensen samt to rejselegater på 25.000 kr. til de to unge komponister Andy Pape og Karsten Fundal. I 1995 delte Vagn Holmboe og Herman D. Koppel årets komponistpris. I 1996 gik den samlede prissum til Pelle Gudmundsen-Holmgreen. WH's komponistpris i jubilæumsåret 1997 deles ligeligt mellem komponisterne Palle Mikkelborg og Karl Aage Rasmussen.

Fremtidens forlag i musikkens multimedie-univers

Lige fra familien Wilhelm Hansens beskedne start som musikforlæggere for 140 år siden, og frem til i dag, har firmaet altid været på forkant med såvel den kunstneriske som den tekniske og teknologiske udvikling. Den globale markedsføring af Edition Wilhelm Hansens nu computersatte forlagsværker, med værksfortegnelser og komponistportrætter, sker idag blandt andet via Internettet.

Carl Nielsen, hvis første værker for over hundrede år siden blev håndstukket og udgivet hos Wilhelm Hansen, er med rette blevet kaldt "komponisten der førte dansk musik ind i det 20. århundrede". Hans samlede værker vil i de kommende år - på tærsklen til det 21.

århundrede - for første gang foreligge komplet i en kritisk, revideret udgave. Dette musikhistoriske projekt, der er det største af sin art herhjemme, blev igangsat i 1994 af daværende kulturminister Jytte Hilden. I starten af 1998 udgives en CD-ROM om Carl Nielsen i samarbejde med Kulturministeriet, Det kongelige Bibliotek, Odense Bys museer, Dansk Musik Informations Center, Orfeus og Edition Wilhelm Hansen. Salg og distribution af såvel Carl Niensens samlede værker som CD-ROM varetages af Edition Wilhelm Hansen.

“Uden fornyelse ville det have været ikke blot stilstand, men tilbagegang ...”

... skrev forfatteren Axel Kjerulf i sine afsluttende bemærkninger i bogen “Hundrede år mellem noder”, der blev udgivet, da Wilhelm Hansen Musik Forlag i 1957 fejrede firmaets 100-års jubilæum. Hvor almen og klichéagtig denne betragtning end er, beskriver den dog i få ord en af de væsentligste årsager til at familiefirmaet Wilhelm Hansen blev Danmarks største musikforlag - kendt og respekteret over hele verden. Og fremgangen og fornyelsen fortsætter i Edition Wilhelm Hansen AS - med tryk på!

Tine Birger Christensen og
Robert Wise

Redaktion:

Henrik Degn Jensen, René A. Jensen

Fotos:

Pelle Gudmundsen-Holmgreen/Schiller, Rigmor Mydtskov,
Nordfoto m. fl.

Tryk:

Jelling Bogtrykkeri

Grafisk design:

enten/eller v. Henrik Degn Jensen,
René A. Jensen (WH)

Copyright © 1997 by Edition Wilhelm Hansen AS, Copenhagen